

Janneke, zomaar een meisje uit Woldendorp

Janneke is 13 jaar als op 10 april 1945 haar vader Dries Gorter in Bakkeveen wordt doodgeschoten. Janneke weet niet dat haar vader vermoord is. Het is het eind van de Tweede Wereldoorlog en hun huis in Woldendorp is veel te gevaarlijk. Samen met haar grote broer Klaas (18 jaar), haar moeder Renske en een groep buurtgenoten is ze via het vroegere Zwarte Paadje (nu AE Gorterweg) gevlucht naar velden buiten het dorp. De groep zit ongeveer twee weken in (drooggevalen) sloten en de laatste paar dagen voor de bevrijding van Woldendorp verblijven ze in Termunten. Overdag kunnen ze schuilen in een schuur, maar 's nachts wordt er hard gevochten en dan is het veiliger om in de gracht om de begraafplaats te slapen.

*Klaas, moeder Renske,
vader Dries en Janneke
drie jaar voor de oorlog*

Oorlogsmonument Bakkeveen

Op 30 april 1945 wordt Woldendorp bevrijd en rijden Janneke, Klaas en hun moeder vol goede hoop achterop een boerenkar naar huis. Het is een enorme troep en ze zien onderweg dode soldaten en dode koeien in het land liggen. Thuisgekomen blijkt het hele dorp een enorme ravage. Hun huis is zwaar beschadigd. Haar moeder vraagt aan iedereen: 'Weet je ook waar Dries is?' Als ze op een gegeven moment het sombere antwoord krijgt: 'Net als die anderen', weet Janneke's moeder genoeg. Haar man leeft niet meer. Later horen ze dat hij bij Bakkeveen door de Sicherheitsdienst is doodgeschoten samen met negen anderen.

*80% van Woldendorp is bij de
bevrijding verwoest of beschadigd*

Janneke is als kleutertje in 1936 in Woldendorp komen wonen, omdat haar vader daar een nieuwe baan had gevonden als hoofdmeester. In die tijd mocht het hoofd van de school in het hoofdmeestershuis wonen, dat is het huis waar nu Noa Bouwman woont aan de Burgemeester Garreltsweg 21. Vroeger stond naast dat huis de school, dus de meester woonde heel dichtbij zijn werk.

*Hier woonde Janneke
met haar vader, moeder
en broer Klaas*

Voor de oorlog vinden Janneke en haar familie het heerlijk wonen in Woldendorp. Janneke is dol op poppen en wandelt met haar poppenwagentje door het hele dorp. In die tijd waren er in alle straten nog heel veel winkeltjes en andere zaakjes, zoals: een bakker, cafés, kruideniers, een slager, een kapper, een kledingwinkel en er was ook een speciaal zuigelingenbureau waar moeders met baby's terecht konden. Janneke vindt dat heel interessant, want later wil ze verpleegster worden.

Janneke met haar poppen.

De oude school

*Janneke op school
bij haar vader*

Ook al is het oorlog in Nederland, het gewone leven gaat door. Janneke gaat gewoon naar school en haar vader staat als meester voor de klas. Ze weet niet dat haar vader bij het verzet is gegaan. Haar broer Klaas, die vijf jaar ouder is weet dat wel. In het geheim zamelt meester Gorter eten in voor mensen die gevangen zijn genomen en verspreidt hij illegale verzetskranten in het dorp.

Als Janneke acht jaar is breekt de Tweede Wereldoorlog uit. Op 10 mei 1940 vallen de Duitse soldaten Nederland binnen. Janneke ziet geen soldaten, maar overal in het dorp staan groepjes mensen te praten over de oorlog. De sfeer is heel beklemmend. De ramen van de school worden afgeplakt voor de vliegtuigen en 's nachts schuilen ze regelmatig in de kelder van de burens, omdat ze bang zijn voor de bommen.

Op 25 juni 1941 wordt Janneke 10 jaar en krijgt ze een poesiealbum voor haar verjaardag. Al haar vriendinnetjes schrijven er een gedichtje in en plakken er poesiealbumplaatjes bij. Ook haar vader schrijft in haar album en het is een versje vol goede raad. Zo herinnert Janneke zich haar vader later ook vooral als een heel veilige vader, die vrolijk en duidelijk is over wat je moet doen en ook laten. Daar heeft ze haar hele leven plezier van gehad.

*Janneke nu met haar
poesiealbum*

Lieve Janneke,
Wil je alle klippen mijden
Van de grote levenszee,
Neem dan voor kap'tein en stuurman
Deugd en Liefde met je mee.
Vriendschap zij je tot matrozen
En de wijsheid tot kompas.
Moed je anker
Spoed je zeilen
Tot 't bevaren dezer plas.
Hoe de golven dan ook slaan,
Jij landt wis behouden aan.

Je vader
Woldendorp, september 1941

*Max (8), Froukje (2)
en Henderika (6) Oudgenoeg*

De oorlog vordert en het leven wordt steeds zwaarder. Langzaam komt Janneke erachter dat haar vader in het verzet zit. Stiekem luisteren ze naar de radio en Janneke weet waar hij geheime papieren verstopt heeft onder de zevende tegel in rij twee, in een hok achter de lagere school.

In Woldendorp woont ook de Joodse familie Oudgenoeg. Voor de oorlog een gewoon gezin, maar nu Hitler ook in Nederland aan de macht is, mag de familie niet langer in hun huis blijven wonen. Vader, moeder en hun drie kinderen Max (8), Henderika (6) en Froukje (2) worden op zondagavond 25 oktober 1942 opgepakt en weggevoerd en dat alleen maar omdat ze Joods zijn. De familie woonde boven hun kledingwinkel aan de Klapsterweg. Niemand in Woldendorp weet dat de moeder en kinderen binnen een week vermoord worden en dat de vader een half jaar later omkomt in een werkkamp.

De ochtend dat Janneke haar vader gearresteerd wordt, zal ze nooit vergeten. Het is de eerste lentedag 1945 en haar moeder is die ochtend al vroeg opgestaan om het huis schoon te maken. De rest van het gezin ligt nog te slapen, omdat de school is gevorderd voor inkwartiering van Duitse soldaten. Om 7 uur staat de politie op de stoep om meester Gorter op te pakken. Meerdere verzetsmensen uit de provincie Groningen zijn op die dag opgepakt. Janneke's moeder begint te huilen, daarom zegt haar vader tegen haar moeder om haar te troosten: "Smeer maar een broodje

voor me". Een van de politiemensen zegt: "Jij hoeft geen brood". Janneke wordt razend en zegt: "Mijn vader krijgt wel brood!" Janneke krijgt een duw en wordt naar bed gestuurd. Gelukkig heeft haar moeder wel een broodje aan haar vader kunnen meegeven, maar ze weten niet of hij het ook heeft kunnen opeten.

Wat Janneke kent als Zwarte Paadje heet tegenwoordig de AE. Gorterweg. De straat is genoemd naar haar vader, die voluit Andreas Everhardus Gorter heet. De straat is naar hem vernoemd als een eerbetoon, omdat hij in de

oorlog gestorven is vanwege zijn verzet. Uit een verzetsrapport blijkt dat Dries Gorter sinds 1941 plaatselijk commandant was van de Ordedienst Binnenlandse Strijdkrachten. Hij hielp onderduikers, zamelde eten in voor gevangenen en verspreide illegale verzetskranten.

De struikelstenen

In de stoep voor het huis waar Janneke vroeger woonde, is op 10 december 2016 een herdenkingssteen gelegd voor haar vader. De steen is ontworpen door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig en heet een 'Stolperstein', in het Nederlands vertalen we dat als 'struikelsteen'. Je struikelt er niet echt over; ze heten zo omdat je er als het ware over struikelt met je hoofd en met je hart.

De struikelstenen zijn stenen van 10 x 10 centimeter en zijn aan de bovenkant bedekt door een goudkleurig plaatje met een opschrift. Op de steen van Janneke's vader staat:

Hier woonde Andreas E. Gorter, Geb. 1899, Verzetsman, Gefusilleerd 10.4.1945 Bakkeveen.

Andreas Everhardus waren zijn officiële voornamen, daarom staan die op de steen, maar iedereen noemde hem altijd Dries.

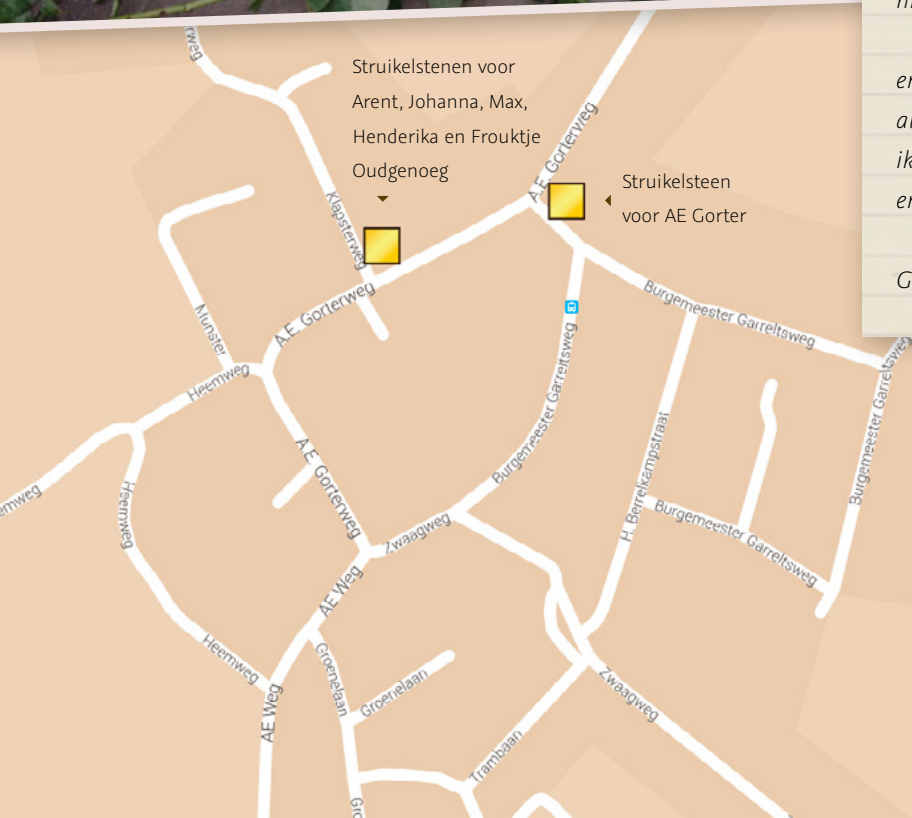

*Struikelsteenlegging voor A.E. Gorter
op 10 december 2016*

Waarom deze stenen?

Struikelstenen liggen op plaatsen waar mensen woonden, die in de Tweede Wereldoorlog vanwege hun ras, geloof of wereldbeschouwing vervolgd en vermoord zijn. In Woldendorp dus voor verzetsman Gorter en de Joodse familie Oudgenoeg aan de Klapsterweg 2. Op andere plaatsen ook voor mensen die homoseksuelen, Jehova's getuige, zigeuner of geestelijk gehandicapt waren.

Struikelstenen liggen al in honderden steden in Europa. In april 2017 waren het er al meer dan 61 duizend. Elk steentje is eigenlijk een klein monument. Door ze voor het huis van de slachtoffers te plaatsen en er hun naam op te zetten, worden ze heel persoonlijk. Zo kunnen we zien waar al die mensen gewoond en geleefd hebben. Janneke's vader heeft hiermee weer een plekje in Woldendorp gekregen.

Dan struikel ik

het is allemaal zo lang geleden

*1940 – mijn vader en moeder waren nog niet eens geboren
wat kan ik er mee?*

ik moet verder!

en dan struikel ik

over een steen

anders dan de andere in de stoep

een steen

vertelt dat hier iemand

zó maar uit z'n huis gehaald

maar het was niet mijn familie

ik ken zijn naam, en verder niet

een vreemde uit een ver en bang verleden

wat kan ik er mee?

ik moet verder!

en dan struikel ik

over een steen

anders dan de andere in de stoep

een steen

vertelt dat hier iemand

niet meer thuis kwam

en al was het geen familie

al ken ik zijn naam en verder niet:

ik moet verder

en zorgen dat het nooit meer zo ver komt

Gedicht van Hans Aalbersberg

Colofon

Werkgroep Struikelstenen Termunten,
versie 2, maart 2018.
struikelstenentermunten@gmail.com

Deze lesbrieven zijn samengesteld door Miriam van der Meer op basis van het verhaal van Janneke Vuursteen-Gorter en in samenwerking met Yvonne Quispel.

Vormgeving Jeroen Wiersma

Voor de opzet is geput uit bestaande lesbrieven over Struikelstenen, zoals:

- 'Loekie, zomaar een jongen uit Tiel'
- 'Margreet, zomaar een meisje uit Steenwijk'